

Belangenvereniging Exel en Omstreken

Secretariaat:

Anne Bruggink, Hooislagen 2a, 7241 NJ Lochem

T: 0573-462051, E: info@beo-exel.nl

Aan:

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

Directie Participatie

o.v.v. Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor het planMER Windturbinebepalingen Leefomgeving

Postbus 20901

2500 EX Den Haag

Datum: 15 februari 2022

Betreft zienswijze NRD voor het planMER Windturbinebepalingen Leefomgeving

Van:

Belangenvereniging Exel en omstreken, bestuurslid drs. J.P. Koolschijn, Hooislagen 7B, 7241

NJ Lochem.

Lochem bestaat uit een aantal dorpskernen (dorpen) Onderstaande personen onderschrijven deze zienswijze voor hun dorp.

Deze zienswijze is mede ingediend door onderstaande personen. De machtigingen vindt u in de bijlagen.

1. G. Lootsma	Vereniging dorpsraad Eefde
2. A.J.F. ter Schegget	Dorpsraad Joppe
3. R. Buitink	Belangenvereniging Wakker Laorne
4. H. Siemens	Vereniging Hobama
5. C.J. Stelwagen	Vereniging Almens Belang
6. M.A. Beuving	Dorpsraad Epse
7. O.B. van Harmelen	Dorpsraad Gorssel
8. J.Los	Plaatselijk belang Harfsen – Kring van Dorth
9. J. Potman	Milieuinspecteur

Geachte lezer,

Inleiding

Klinisch fysicus Jan de Laat van het Leids Universitair Medisch Centrum (LUMC) deed recent onderzoek naar ruim driehonderd wereldwijd gepubliceerde studies over gezondheidseffecten van windturbines op mensen. Zijn conclusie: die zijn er. „Slaapstoornis is het eerste wat je tegenkomt”, vertelt De Laat, die een deel van zijn studie publiceerde in het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*. Ook gaat hij uit van een afstandsnorm van tien keer de masthoogte. Bij een masthoogte van 150 meter zou een windturbine op minimaal 1500 meter afstand van de bewoonde wereld moeten staan. „In landen als Denemarken, Duitsland en Canada werken ze al met een afstandsnorm. “Nu Nederland nog”, aldus De Laat.

Bij de presentatie van het coalitieakkoord werd duidelijk dat het nieuwe kabinet werkt aan de invoering van ‘heldere afstandsnormen voor de bouw van windmolens op land’.

Ook Windwiki pleit voor een afstandsnorm. Dit collectief van huisartsen, neurologen, psychologen en kinderartsen maakt zich zorgen over gezondheidseffecten van windturbines op mensen.

Oude windmolen bepalingen zijn gebaseerd op hele lage windmolens. Wij krijgen de indruk dat u deze bepalingen min of meer wilt “delen en vermenigvuldigen” om een afstandsnorm te bepalen. Nog los van het gegeven dat deze oude bepalingen al zo gedateerd zijn dat het niet eens meegenomen mag worden in een MER procedure stellen wij ons op het standpunt dat er afdoende onderzoek beschikbaar is, zodat u een verantwoorde keuze kunt maken voor zekerheid en veiligheid ter bescherming van mens, dier en omgeving (het milieu).

Wij stellen ons op het standpunt dat u recht doet aan bewoners door een afstandsnorm van minimaal 10x de tiphoogte op te nemen (zoals ook in andere EU landen, en wij ook recht hebben op een gelijke behandeling binnen het EU recht).

De oude windmolen bepalingen mogen geen onderdeel zijn van de NRD en neemt u op dat de minimale afstanden van (kwetsbare) objecten en windmolens 10x de tiphoogte is.

Op veel plekken in deze NRD ontbreekt onderzoek doen naar de invloeden op gezondheid die windturbines teweeg brengen.

Tot slot van deze inleiding wijzen wij u op de aanleiding voor het vaststellen van een gedegen milieueffectrapportage inzake windturbines te weten:

- De Smb-richtlijn

Deze richtlijn heeft als doel te voorzien in een hoog milieubeschermingsniveau en bij te dragen tot de integratie van milieuoverwegingen in de voorbereiding en vaststelling van plannen en programma's met het oog op de bevordering van duurzame ontwikkeling door ervoor te zorgen dat bepaalde plannen en programma's die aanzienlijke effecten op het milieu kunnen hebben overeenkomstig deze richtlijn aan een milieubeoordeling worden onderworpen.

- Verdrag van Aarhus

Om bij te dragen aan de bescherming van het recht van elke persoon van de huidige en toekomstige generaties om te leven in een milieu dat passend is voor zijn of haar gezondheid en welzijn, waarborgt elke partij de rechten op toegang tot informatie, inspraak in de besluitvorming en toegang tot de rechter inzake milieuaangelegenheden in overeenstemming met de bepalingen van dit Verdrag.

Vrij vertaald geven deze richtlijnen een duidelijk signaal (voor het opstellen van de NRD) t.a.v.: wat er moet worden onderzocht, op welke manier dit moet gebeuren, dat alle risico's en effecten

voor mens, dier en omgeving, zo ook het milieu moeten worden onderzocht, welke gegevens moeten worden ingewonnen, hoe oud deze mogen zijn, op welk detail niveau deze moeten zijn en dat deze van voldoende transparant en onafhankelijk (academisch onderbouwd) niveau moeten zijn.

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Zienswijzen	4
Betreft 1: De VNG en de commissie voor de MER hebben een duidelijke handreiking opgesteld.	4
Zienswijze 1: Breng de NRD en het verdere proces eerst in lijn met deze handreiking en de strekking ervan.	4
Betreft 2: <i>Opdrachtnemer Arcadis</i>	4
Zienswijze 2: Selecteer een onafhankelijke partij en laat zien in uw keuze dat burgerparticipatie serieus wordt (mee)genomen.....	5
Betreft 3: Inrichtingen met 1 of 2 of 3 windturbines zijn geen windparken in de zin van de mer-regelgeving.....	5
Zienswijze 3: er is een kans dat die effecten er wel zijn en daarom het verzoek de uit te voeren planMER ook te betrekken op de gezondheidseffecten van 1, 2 of 3 turbines en de effecten dus te onderzoeken. ...	5
Betreft 4: Mogelijke herziening nodig van windturbinebepalingen	5
Zienswijze 4: Dit is dus ook een te onderzoeken vraag: in hoeverre zijn bepaalde milieueffecten (bijvoorbeeld voor gezondheid) zo lokaal dat uniforme landelijke normen niet mogelijk zijn om te voldoen aan de EU eis van een "hoog milieubeschermingsniveau".	5
Betreft 5: Het planMER draagt bij aan het ontwikkelen van moderne windturbinebepalingen voor de leefomgeving die: zie punt a t m d (pag. 7/8).....	5
Zienswijze 5: In dit lijstje ontbreekt het volgende: " De gezondheid en het leefklimaat van omwonenden beschermen".....	5
Betreft 6: Stap 7. Evaluatie leefomgevingseffecten	5
Zienswijze 6: Geef aan welke mogelijkheden van bezwaar en beroep er zijn/komen voor burgers.	5
Betreft 7: De planMER-procedure is naar verwachting gereed in augustus 2022 en de AMvB-procedure duurt tot medio 2023. De internetconsultatie over de ontwerp-windturbinebepalingen en het planMER is gepland in juni-juli 2022 en duurt zes weken. (pag.11).....	6
Zienswijze 7: Een MER moet voorafgaan aan de besluitvorming.....	6
Betreft 8: Het opstellen van de windturbinebepalingen en het planMER is een parallel verlopend, iteratief en interactief proces.....	6
Zienswijze 8: Wij twijfelen of de gehanteerde procedure voldoet aan de SMB richtlijn en de wet milieubeheer.....	6
Betreft 9: 2.2 mogelijke herziening nodig van windturbinebepalingen, pag. 7.....	6
Zienswijze 9: Aan de NRD toevoegen: alle beschikbare academisch en medisch onafhankelijke onderbouwde inzichten afkomstig van niet belanghebbende partijen en onderzoeken inzake de gezondheid en het welbevinden van de mens, geformuleerd door gespecialiseerde adviesorganen meenemen.....	6
Betreft 10: De referentiesituatie is bedoeld om de leefomgevings situatie te laten zien zonder dat de nieuwe windturbinebepalingen van toepassing zijn.	6
Zienswijze 10: Dit hoofdstuk graag aanpassen of laten vervallen.....	6
Betreft 11: Geluid	7
Zienswijze 11: De wijze van "meten" schiet ernstig tekort.	7
Betreft 12: De geluidsbelastingkaart in figuur 2 laat zien hoeveel geluid verschillende bronnen bij elkaar opgeteld veroorzaken, oftewel de gecumuleerde geluidsniveaus	7
Zienswijze 12: Geef alleen relevante feiten beknopt weer.	7
Betreft 13: Landschap en cultuurhistorie	7
Zienswijze 13: Geef in de algemene (landelijke) planM.E.R ruimte om specifiek lokaal onderzoek te doen naar milieueffecten op voorgenomen plannen t.a.v. windturbinebepalingen.....	7

Betreft 14: 4.3 Autonome ontwikkelingen tot 2030 en doorkijk naar 2050	7
Zienswijze 14: Schets een realistisch denkbaar toekomstscenario en betrek daar wetenschappers uit Twente, Delft en Eindhoven bij.....	8
Betreft 15: <i>Voorgestelde alternatieven en varianten. (pag.25 e.v.)</i>	8
Zienswijze 15: Neem in de NRD op dat onderbouwd moet worden waarom er windmolens op land moeten komen en toon aan dat windmolens op land in windarme gebieden de minste impact heeft op het milieu en de leefomgeving.	8
Betreft 16: Wenselijkheid tot stellen van rijksregels.	8
Zienswijze 16: gezondheid van mensen ontbreekt als zelfstandige categorie in dit lijstje.	8
Betreft 17: Deze twee invalshoeken komen ook bij de windturbinebepalingen terug.....	8
Zienswijze 17: Maak het mogelijk in plan-M.E.R dat er locatie specifieke normen worden opgenomen.....	8
Betreft 18: figuur 15 Overzicht van de voor het planMER relevante onderdelen van de windturbinebepalingen ten opzichte van de referentiesituatie. (pag. 30)	8
Zienswijze 18: Windturbinebepalingen regelen zeker alle bekende aspecten die van invloed zijn op gezondheid.	8
Betreft 19: Varianten geluid, pag. 31 e.v.....	9
Zienswijze 19: Doe eerst gedegen veldonderzoek om de normering van geluid te bepalen en neem gegevens van omwonenden bij windparken en gezondheidsrisico's mee in de analyse.	9
Betreft 20: 5.6 methodiek slagschaduw, pag. 33.	9
Zienswijze 20: Nieuw onderzoek inrichten en niet aan de hand van modellen, maar ter plekke, in het veld.	9
Betreft 21: 5.8 onderzoek afstandsnormen, pag 34.....	9
Zienswijze 21: Betrek bepalingen over afstandsnormen in Duitsland, Denemarken en Canada in het onderzoek naar afstandsnormen in Nederland.....	9
Betreft 22: 5.9 voorkeursalternatief, pag. 35.	9
Zienswijze 22: Pas deze paragraaf aan zodat sprake is van objectief handelen.	9
Betreft 23: Tabel 1 Effectbeoordelingskader: thema's, beoordelingscriteria en indicatie van het bronmateriaal. Pag. 37.	9
Zienswijze 23: Betrek hier de RIVM studie uit 2019 over de WHO normen bij en betrek er ook andere meer recente studies bij. (Waar ook gezondheidsaspecten als categorie meegenomen worden).....	9
Betreft 24: 6.3 Gezondheid, pag. 38, e.v.....	10
Zienswijze 24: Verzamel kennis omtrent de relevante feiten door gedegen veldonderzoek wat de gezondheidsrisico's zijn bij het plaatsen van windturbines op land.....	10
Tot slot:	10

Zienswijzen

Hieronder vindt u onze zienswijzen.

Betreft 1: De VNG en de commissie voor de MER hebben een duidelijke handreiking opgesteld. (https://vng.nl/sites/default/files/2022-01/milieu-effectrapportage-voor-omgevingsplannen_20211220.pdf), deze biedt voldoende perspectief om te komen tot een betere notitie reikwijdte en detailniveau voor het plan-M.E.R windturbinebepalingen.

Zienswijze 1: Breng de NRD en het verdere proces eerst in lijn met deze handreiking en de strekking ervan.

Betreft 2: *Oprachtnemer Arcadis.*

Arcadis is zelf belanghebbende, indirect en direct betrokken bij windmolenparken, hierdoor “keurt de slager zijn eigen vlees” en kan een marktpartij veel invloed uitoefenen op de windmolenbepalingen, meer als een gemiddelde belanghebbende. Marktpartijen die adviseren bij voorbereidingen en zelf actief betrokken zijn bij de realisatie hebben er alle belang bij om zo min

mogelijk belemmeringen te verkrijgen bij windmolenbepalingen. Een onafhankelijke partij moet betrokken zijn bij het opstellen van de windmolenbepalingen gericht op het planMER.

Zienswijze 2: Selecteer een onafhankelijke partij en laat zien in uw keuze dat burgerparticipatie serieus wordt (mee)genomen.

Betreft 3: Inrichtingen met 1 of 2 of 3 windturbines zijn geen windparken in de zin van de mer-regelgeving. *Voor deze inrichtingen heeft de uitspraak van de Afdeling geen consequenties en blijven de windturbinebepalingen gelden. (pag. 5)*

Dit is zo bepaald op grond van de overweging dat 1, 2 of 3 windturbines geen aanzienlijke milieueffecten kunnen hebben en dat die dus niet vallen onder de werking van de SMB-richtlijn. De vraag is of die redenering ook op gaat voor gezondheidseffecten: is het uitgesloten dat 1, 2 of 3 turbines aanzienlijke gezondheidseffecten kunnen hebben?

Zienswijze 3: er is een kans dat die effecten er wel zijn en daarom het verzoek de uit te voeren planMER ook te betrekken op de gezondheidseffecten van 1, 2 of 3 turbines en de effecten dus te onderzoeken.

Betreft 4: Mogelijke herziening nodig van windturbinebepalingen

Er leven zorgen onder omwonenden van windparken op land over de effecten van windturbines op de gezondheid, met name vanwege geluidsoverlast. (pag. 7)

Het lijkt ons verdedigbaar dat gezondheidseffecten voor een deel afhangen van de lokale omstandigheden. Als dat zo is, rijst de vraag of het überhaupt mogelijk is om uniforme landelijke normen vast te stellen want die houden per definitie geen rekening met de specifieke lokale omstandigheden.

Zienswijze 4: Dit is dus ook een te onderzoeken vraag: in hoeverre zijn bepaalde milieueffecten (bijvoorbeeld voor gezondheid) zo lokaal dat uniforme landelijke normen niet mogelijk zijn om te voldoen aan de EU eis van een "hoog milieubeschermingsniveau".

Betreft 5: Het planMER draagt bij aan het ontwikkelen van moderne windturbinebepalingen voor de leefomgeving die: zie punt a t m d (pag. 7/8)

Maar als die "meest actuele bestaande kennis" nu eens tekortschiet? Dat we het gewoon niet weten. Gaan we dan op zoek naar nieuwe kennis?

Zienswijze 5: In dit lijstje ontbreekt het volgende: " De gezondheid en het leefklimaat van omwonenden beschermen". Zoals niet alleen de Grondwet, maar ook het verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en het EU-Verdrag eisen.

Rekening houden met de energietransitie hoort niet in dit rijtje. Is geen **milieueffect** - en daar gaat deze M.E.R. over - maar een **beleidsdoel**.

Betreft 6: Stap 7. Evaluatie leefomgevingseffecten

De verwachte leefomgevingseffecten die zijn opgenomen in het planMER worden gemonitord en gerapporteerd. (pag. 10)

De uitkomsten kunnen leiden tot eventuele aanpassingen van de windturbinebepalingen.

Zienswijze 6: Geef aan welke mogelijkheden van bezwaar en beroep er zijn/komen voor burgers. Zodat bezwaar en beroep mogelijk is tegen een vastgestelde NRD en de gepubliceerde planMER.

Betreft 7: De planMER-procedure is naar verwachting gereed in augustus 2022 en de AMvB-procedure duurt tot medio 2023. De internetconsultatie over de ontwerp-windturbinebepalingen en het planMER is gepland in juni-juli 2022 en duurt zes weken. (pag.11)

De ontwerp-bepalingen zijn dus al klaar en worden besproken voordat de planMER is afgerond. Dat roept twijfels op over de wetenschappelijke onafhankelijkheid en kwaliteit van de planMER. Ook kan uit de opstelling van het schema naar voren komen dat een en ander gebaseerd is op politiek gewenste uitkomsten. Nergens staat een aanzet tot een realistische planning opgenomen die bv ook nog rekening houdt met inspraak via zienswijzen of interpellatie op het onderwerp. Apart is ook dat in België waar men met hetzelfde geconfronteerd wordt zeker drie jaar uittrekt i.p.v. anderhalf jaar.

Zienswijze 7: Een MER moet voorafgaan aan de besluitvorming. Hier worden MER en besluitvorming in een hoge drukpan bij elkaar gezet. Dit lijkt op grote haast i.p.v. zorgvuldigheid. Volgens ons is dit in strijd met de geest van de SMB-richtlijn. Wilt u deze stap/procedure aanpassen?

Betreft 8: Het opstellen van de windturbinebepalingen en het planMER is een parallel verlopend, iteratief en interactief proces. *Er zijn diverse ambtelijke afstemmingen gepland om (tussen-resultaten) vanuit het planMER in de AMvB op te nemen. (pag. 11)*

Dit lijkt ons een zeer aanvechtbare methodiek. (Zienswijzen hebben zo geen zin) Zo wordt de essentie van de M.E.R. - eerst informeren en dan beslissen/besluiten - ontkracht. Beleidsoverwegingen gaan vanaf het begin een rol spelen in de M.E.R. die daarmee niet meer de urgentie heeft van wetenschappelijke onafhankelijkheid.

Zienswijze 8: Wij twijfelen of de gehanteerde procedure voldoet aan de SMB richtlijn en de wet milieubeheer. Kunt u dit (onafhankelijk) laten uitzoeken en waar nodig de procedure aanpassen?

Betreft 9: 2.2 mogelijke herziening nodig van windturbinebepalingen, pag. 7

Gezondheidseffecten worden geframed als onderdeel van geluid. Terwijl gezondheid een geheel eigen categorie is (waarvan het effect van geluid één aspect is).

Niet gezondheid is onderdeel van geluid, maar geluid is onderdeel van gezondheid.

Het lijkt waarschijnlijk dat gezondheidseffecten voor een deel afhangen van de lokale omstandigheden. Als dat zo is, rijst de vraag of het überhaupt mogelijk is om uniforme landelijke normen vast te stellen want die houden per definitie geen rekening met de specifieke lokale omstandigheden. Dit is dus ook een te onderzoeken vraag: in hoeverre zijn bepaalde milieueffecten (bijvoorbeeld voor gezondheid) zo lokaal dat uniforme landelijke normen niet mogelijk zijn om te voldoen aan de EU eis van een "hoog milieubeschermingsniveau".

Zienswijze 9: Aan de NRD toevoegen: alle beschikbare academisch en medisch onafhankelijke onderbouwde inzichten afkomstig van niet belanghebbende partijen en onderzoeken inzake de gezondheid en het welbevinden van de mens, geformuleerd door gespecialiseerde adviesorganen meenemen.

Betreft 10: De referentiesituatie is bedoeld om de leefomgevingsituatie te laten zien zonder dat de nieuwe windturbinebepalingen van toepassing zijn. *Het is de resultante van de huidige situatie en autonome ontwikkelingen die verwacht worden. E.V.(pag. 13)*

Heel hoofdstuk 4.1 definitie referentiesituatie is ondoorzichtig. Vanuit welke datum (2010?) wordt gekeken om te bepalen wat de huidige referentiesituatie is? Vanuit nu redeneren dan is er geen referentiekader want er zijn nu geen normen (die moeten worden opgesteld) of anders vanuit welke normen dan? En waar kijken we naar 2030 of ook naar 2050?

Zienswijze 10: Dit hoofdstuk graag aanpassen of laten vervallen.

Betreft 11: Geluid

Mensen kunnen hinder ondervinden van geluid geproduceerd door geluidsbronnen als rijkswegen, spoorwegen, industrie. Ook windturbines zijn een geluidsbron. Het geluid geproduceerd door deze geluidsbronnen wordt uitgedrukt in decibel (dB). De Lden15 en Lnight16 zijn maten voor gemiddelde geluidsbelasting over een bepaalde tijdsperiode. E.v.(pag. 13)

Verwarrend taalgebruik: de “gemeten”/genoemde periode is een heel jaar en dat is één van de problemen met de Lden norm - dat het een jaargemiddelde is. Een maand met weinig wind staat tegenover een maand met veel wind en dus veel lawaai – dus veel overlast. Audioloog de Laat hanteert (ter informatie) een geluidsnorm van 35 dB.

Zienswijze 11: De wijze van “meten” schiet ernstig tekort. Door een gemiddelde meeteenheid te gebruiken ontstaat een “fluwelen” maat die geen recht doet aan wat op bepaalde momenten de realiteit is. Neem bij dit criterium empirische gegevens mee van omwonenden bij windparken en bepaal mede op die wijze de juiste “geluidsnorm”.

Betreft 12: De geluidsbelastingkaart in figuur 2 laat zien hoeveel geluid verschillende bronnen bij elkaar opgeteld veroorzaken, oftewel de gecumuleerde geluidsniveaus. *Het gaat hier om het gemiddelde geluidsniveau per jaar van wegverkeer, treinverkeer, vliegtuigen, industrie en windturbines uitgedrukt in dB Lden (pag. 14) (boven kaartje) (tm pag 17 landschap en cultuurhistorie)* De opstellers van de notitie vullen hele pagina's met informatie. ('t lijkt wel een college) Maak het bos maar groot genoeg, dan ziet niemand de bomen meer. Wat is de relevantie van dit soort algemeenheden voor de plan-MER? En ontstaat zo een optelling van bronnen waar geen touw aan vast te knopen is.

Zienswijze 12: Geef alleen relevante feiten beknopt weer.

Betreft 13: Landschap en cultuurhistorie

De plaatsing van windturbines kan invloed hebben op het landschap en de beleving ervan. Dit is een beoordeling en afweging die zeer locatie specifiek is. Gezien het schaalniveau van het planMER kan daar niet voor iedere locatie specifiek op ingegaan worden. (pag. 17)

Hier dus erkenning van het feit dat milieueffecten locatie specifiek kunnen zijn. Maar dat geldt toch ook voor geluid en dus ook voor gezondheid? Zie onze eerdere opmerking of het überhaupt wel mogelijk is om landelijke normen vast te stellen omdat die per definitie nooit locatie specifiek kunnen zijn.

Zienswijze 13: Geef in de algemene (landelijke) planM.E.R ruimte om specifiek lokaal onderzoek te doen naar milieueffecten op voorgenomen plannen t.a.v. windturbinebepalingen.

Betreft 14: 4.3 Autonome ontwikkelingen tot 2030 en doorkijk naar 2050

Vrijwel zeker blijven windturbines op land gerealiseerd worden de komende jaren. (figuur 13). Maar ook het plaatsingspotentieel voor windturbines op de langere termijn is relevant voor de effectbeoordeling voor het referentiejaar 2030 en de kwalitatieve doorkijk naar 2050. (pag. 23, e.v.)

Waarop is dit optimisme gebaseerd? Op het idee dat er voor lokale normen geen M.E.R. nodig is? Ook hier weer een overweging die niets van doen heeft met milieueffecten, maar alles met het overeind houden van beleidsdoelen. Hoort o.i. niet thuis in een plan-M.E.R. We storen ons aan het beperkte visionaire doorkijkje naar 2030 – 2050 toe. Ga eens 30 jaar terug tot 1990: geen mobieltjes, geen internet, geen Google, geen computers overal, geen ... In de 30 jaar na 1990 dus een technologisch totaal andere wereld. Wie weet welke energie-technologie we in 2030 – 2050 dan hebben? Denk aan thorium centrales? Small scale nuclear reactors? Grote opwekcentrales in de Sahara die waterstof produceren? En als je dat allemaal niet kunt weten, hoe kun je dan iets zeggen over windparken **op land** in 2050?

Zienswijze 14: Schets een realistisch denkbaar toekomstscenario en betrek daar wetenschappers uit Twente, Delft en Eindhoven bij. Breng dit in verhouding tot wind op land gericht op een verstandige energiemix of maak wind op land overbodig.

Betreft 15: *Voorgestelde alternatieven en varianten. (pag.25 e.v.)*

Een alternatief moet breed worden bekeken en er moet bv. aangetoond worden waarom windmolens op land nabij kwetsbare objecten het minst slechte alternatief is. Daarbij moet niet alleen gekeken worden naar de exploitatiefase, maar ook naar aanleg en sloop. Nergens in het energieakkoord is opgenomen dat er per definitie windmolens op land moeten worden geplaatst.

Zeker windmolens in “windarme” gebieden geven een enorme extra belasting op het milieu, immers door de veel lagere vollasturen zijn er meer nodig om hetzelfde vermogen op te wekken. Er zal dus uit onderzoek moeten blijken dat windmolens op land in de wind luwe gebieden het beste alternatief zijn.

Zienswijze 15: Neem in de NRD op dat onderbouwd moet worden waarom er windmolens op land moeten komen en toon aan dat windmolens op land in windarme gebieden de minste impact heeft op het milieu en de leefomgeving.

Betreft 16: *Wenselijkheid tot stellen van rijksregels.*

Windturbines en windparken kunnen verschillende nadelige gevolgen..... E.v. (pag. 25)

Algemene rijksregels ter bescherming van de gezondheid van mensen zijn al op voorhand van de baan. Adviezen, inzichten uit de medische wereld moeten in deze paragraaf meegenomen worden.

Zienswijze 16: gezondheid van mensen ontbreekt als zelfstandige categorie in dit lijstje. Hier gaat het nu juist om bij een beoordeling in plan-M.E.R. Moet toegevoegd worden.

Betreft 17: *Deze twee invalshoeken komen ook bij de windturbinebepalingen terug. Algemene rijksregels zijn uitermate geschikt om locatieafhankelijke preventieve maatregelen en best beschikbare technieken vast te leggen. E.v. (pag. 25)*

Dit zal best in overeenstemming zijn met de Omgevingswet, maar hoe zit het dan met een plan-M.E.R als geëist door de SMB-richtlijn? Wij missen onderzoek naar de milieueffecten. De opzet zoals beschreven suggereert eerder dat onderzoek naar de altijd aanwezig locatie specifieke milieueffecten eigenlijk niet aan de orde is.

Zienswijze 17: Maak het mogelijk in plan-M.E.R dat er locatie specifieke normen worden opgenomen. Geef daartoe aan op welke wijze deze via onderzoek verkregen moeten worden.

Betreft 18: *figuur 15 Overzicht van de voor het planMER relevante onderdelen van de windturbinebepalingen ten opzichte van de referentiesituatie. (pag. 30)*

Dit plaatje laat zien dat er eigenlijk maar één plan is - de oude normen weer in ere herstellen - en dat er dan pro forma nog wat variaties onderzocht gaan worden. Die aanpak deugt dus niet en is o.i. juridisch aanvechtbaar. Waarom niet meerdere alternatieve plannen benoemen die in de m.e.r, eerst allemaal globaal worden onderzocht, waarop er op die basis een voorkeursvariant wordt gekozen die dan in de m.e.r. tot in detail wordt onderzocht?

In de plan-mer moet onderzocht worden of een andere normsystematiek niet beter is, bijvoorbeeld om de **gezondheid** te beschermen. Dit een cruciaal punt omdat juist het jaargemiddelde karakter van de Lden norm geen/weinig bescherming biedt aan omwonenden.

In het plaatje/schema komt opnieuw GEZONDHEID niet voor.

Zienswijze 18: Windturbinebepalingen regelen zeker alle bekende aspecten die van invloed zijn op gezondheid. Deze aspecten worden door medici benoemd. Om gezondheidsschade door

windturbines te voorkomen worden afstandsnormen meegenomen in het verlenen van vergunningen.

Betreft 19: Varianten geluid, pag. 31 e.v.....

Men gaat eerst uit van een hoge norm en van een normsystematiek in Lden en dan is er maar één conclusie mogelijk: dat er met LFG altijd aan die norm wordt voldaan. Om te komen tot deugdelijke normering moet veldonderzoek gedaan worden en dan pas conclusies trekken.

In plaats van eerst veldonderzoek te doen naar gezondheid en geluidshinder en dan na te gaan denken over een norm, wordt er hier eerst een norm geformuleerd (WHO Lden 45 dB) (audioloog Jan de Laat adviseert 35 dB) en vervolgens wordt onderzocht wat de effecten van die norm zou zijn qua geluidshinder. En naar gezondheid wordt niet gekeken. Dus: eerst een norm en dan onderzoek in plaats van eerst onderzoek en dan een norm.

Zienswijze 19: Doe eerst gedegen veldonderzoek om de normering van geluid te bepalen en neem gegevens van omwonenden bij windparken en gezondheidsrisico's mee in de analyse.

Betreft 20: 5.6 methodiek slagschaduw, pag. 33.

Zienswijze 20: Nieuw onderzoek inrichten en niet aan de hand van modellen, maar ter plekke, in het veld.

Betreft 21: 5.8 onderzoek afstandsnormen, pag 34.

Afstandsnormen worden expliciet als te hanteren criterium genoemd in het coalitieakkoord. In deze aanzet tot plan-M.E.R lijkt het amper aandacht te krijgen. Juist op basis van een afstandsnorm (zie advies de Laat van 10 x masthoogte) voorkom je veel onderzoek met slecht meetbare variabelen die wel degelijk voor omwonenden als zeer hinderlijk ervaren worden als geluid, slapeloosheid en slagschaduw.

Het lijkt alsof de uitkomsten van dit onderzoek naar afstandsnormen al op voorhand op een zijspoor worden geparkeerd. Opvallend is ook dat een tweede nu lopend onderzoek - RIVM bekijkt mogelijkheden van veldonderzoek - niet wordt genoemd.

Zienswijze 21: Betrek bepalingen over afstandsnormen in Duitsland, Denemarken en Canada in het onderzoek naar afstandsnormen in Nederland. Betrek het onderzoek van audioloog de Laat over afstandsnormen bij het vaststellen van plan-M.E.R

Betreft 22: 5.9 voorkeursalternatief, pag. 35.

Volgens ons is het de vraag of dit zo kan een plan-M.E.R is niet bedoeld om milieu-informatie te leveren bij ontwerp bepalingen. De volgorde moet zijn: er is eerst een plan (of plannen), dan wordt er een M.E.R uitgevoerd en pas dan komt er een ontwerp besluit tot stand. In de aanpak bij 5.9 is het de vraag of de M.E.R. wel wetenschappelijk en dus onafhankelijk is.

Zienswijze 22: Pas deze paragraaf aan zodat sprake is van objectief handelen.

Betreft 23: Tabel 1 Effectbeoordelingskader: thema's, beoordelingscriteria en indicatie van het bronmateriaal. Pag. 37.

Het gezondheidsaspect wordt weer gereduceerd tot geluid en geluidshinder. Dat is dus in strijd met de SMB-richtlijn die gezondheidseffecten kwalificeert als eigen, zelfstandige categorie. Dat doet de WHO ook!

Zienswijze 23: Betrek hier de RIVM studie uit 2019 over de WHO normen bij en betrek er ook andere meer recente studies bij. (Waar ook gezondheidsaspecten als categorie meegenomen worden)

Betreft 24: 6.3 Gezondheid, pag. 38, e.v.....

Dus alleen literatuuronderzoek en geen onderzoek op locatie - en dus geen veldonderzoek.

Daarnaast is er de laatste tijd steeds vaker kritiek op de werkwijze van het RIVM.

“Gezondheid wordt in het plan-M.E.R meegenomen in de vorm van de geluidsbeoordeling” (p. 41). Er volgen dan mooie woorden over het meenemen van nieuwe inzichten, maar feit is dat – ondanks de Grondwet en ondanks al die internationale verplichtingen - er in de plan-M.E.R geen eigenstandig onderzoek zal worden gedaan naar de gezondheidseffecten van de nieuw vast te stellen wettelijke regelingen! En als er in de M.E.R geen onderzoek wordt gedaan naar gezondheidseffecten als zodanig, dan zal de MER daar ook niks over zeggen en zal er dus door het Rijk over de nieuwe wettelijke regels en normen worden besloten zonder informatie over mogelijke gezondheidseffecten!

De tijd is gekomen om met eigen (veld)onderzoek aan te tonen - van tweeën één - dat windturbines geen gezondheidseffecten hebben, dan wel aan te geven wat die effecten zijn. Zie de RIVM studie uit 2019 over het WHO rapport, p. 3 en de daar door de WHO genoemde mogelijke gezondheidseffecten.

Volgens EU regelgeving (o.a. Aarhus) dienen alle (mogelijke) risico's te worden onderzocht, indien er geen onderzoek voor handen is dient dit eerst te worden uitgevoerd, u heeft voldoende tijd en er is veel informatie beschikbaar.

Zienswijze 24: Verzamel kennis omtrent de relevante feiten door gedegen veldonderzoek wat de gezondheidsrisico's zijn bij het plaatsen van windturbines op land.

Tot slot:

Wij nemen aan dat er op de ontvangen zienswijzen gereageerd zal worden in de vorm van een “reactienota” of vergelijkbaar document. Uiteraard vertrouw ik er ook op dat alle opmerkingen en conclusies t.a.v. van bovenstaande zienswijzen en opmerking eveneens geadresseerd worden in die reactienota.